

EN BANYETA CAMPA PER TOT ARREU

SOM EN TERRA DE DIMONIS. HO CONFIRMEU LES FRASES FETES, LES DANSES I LES LLEGENDES. MALVATS, INGENUS O ENTREMALIATS, EL DÍABLES ENS ESPANTEU, PERÒ EN MOLTES OCASIONS SÓN L'EXCUSA PERFECTA PER FER FESTA.

Les coves els amaguen, la boira els protegeix i en dates assenyalades com Carnestoltes o la nit de Sant Joan fan de les seues amb total llibertat. Dimonis i diables formen una part importantíssima del nostre imaginari popular. Hi ha el dimoni com a tal, Lucifer, Satan o, més familiarment i tal com refereix Joan Amades en el seu Costumari, en Banyeta. Però hi ha també una colla in comptable de dimoniets, més joganers que perillosos, que utilitzen qualsevol balma com a aixopluc i, a la mínima, comencen a empaitar xiquetes i grans. La toponímia, les danses folklòriques i el llegendari tradicional de les nostres comarques estan amerats de la seua presència.

EL DIMONI QUE VA I QUE VE. Diuen que Satan va caure molt fort des del cel quan va ser expulsat del paradís i que la caiguda el va fer enfonsar-se a la terra tan profundament que caldrien nou dies de caiguda per arribar al final d'aquest pou. On és? A Barberà del Vallès asseguren que a Catalunya, però no concreten, i els forats en la superfície terrestre del Principat susceptibles d'obrir el camí a l'infern són tants que la recerca és molt difícil. Sense anar més lluny, entre Barberà i Ripollet hi ha un amagatall conegut com el Cau del Diable per on, diuen, en Banyeta ix sovint. Més al nord, a la vall del Canigó, la tradició situa una immensa campana soterrada i per tant, com tot el que hi ha amagat sota la terra, propietat del dimoni.

En ocasions, a mitjanit del 24 de desembre, la campana toca a festa; però cal estar a l'aguait: si el dimoni està content, mal senyal per als homes. Això vol dir que hi haurà calamitats i guerres. Els dimonis aprofiten qualsevol oportunitat per visitar la superfície i una de les

maneres més fàcils per ells és respondre a les invocacions, per rutinàries que siguen. És aquest l'origen de les Penyes del Diable, a Moixent (la Costera), una estranya filera de grans pedres que semblen col·locades a l'invés, amb la part més grossa dalt i la més estreta al terra. Conten que un carreter que hi passava, empenyat per la poca força de les seues bèsties va cridar: "No vindran els dimonis a ajudar-

me?". Fet i fet, els dimonis aparegueren i li demanaren què volia. I ell, estamordit, va demanar sense pensar-hi que li pegaren la volta a les pedres. I així ho van fer. Tan fort com les invocacions, per innocents que pareguen, pot ser la curiositat. També en la màgica nit de Sant Joan, el dimoni apareix convertit en cavaller en una cruïlla entre el Camí Ral de Figueres i un caminó rural a Banyoles (el Pla de l'Estany). Diuen que aquest misteriós cavaller té la virtut de predir el futur però únicament les coses negatives. Malgrat això, l'afany de conèixer l'avenir ha perdut més d'un veí.

En qualsevol cas, de la mateixa manera que podem invocar el dimoni sense saber-ho, també tenim possibilitats d'adonar-nos de la seua presència i poder fugir. Sense anar més lluny hi ha la dita "tenir els set pèls del diable" que vol dir tenir facilitat per resoldre qualsevol problema. Els andorrans ho expliquen dient que la presència del diable, encara que vaja disfressat, sempre es pot percebre perquè et posa els pèls de punta. Amb aquesta protecció, xicons i xicones de les valls andorranes podien eixir ben tranquils a la nit a la recerca d'emocions segures. Si notaven un eriçament capil·lar, ja sabien que havien de fugir... Contra la precaució, els dimonis també tenen recursos i un n'és la boira, en què s'amaguen una classe de dimoniets molt negres que no poden disfressar-se. Coberts pel vapor d'aigua poden jugar i fer de les seues. Però també això té solució.

Un vell remei de la costa del Montseny ens diu què fer: si una xica ensenya les anques a la boira, aquesta té tanta vergonya que fuig; i els dimonis no tenen on amagar-se. Les llegendes són moltes i en bona part els dimonis ajuden els homes per comprar la seua ànima. Per això hi ha tants "ponts" i "sèquies" del diable per la nostra geografia, perquè la consciència popular creia que només amb una ajuda sobrenatural era possible construir aquelles obres. A Sagunt existeix l'anomenada sèquia del diable. A canvi de la construcció d'aquella sèquia que portaria aigua a unes terres assedegades per la sequera, la seua propietària, que estava arruïnada, sols pogué donar el que més anhela l'enemic: l'ànima.

ELS DIMONIS BALEN. La presència del dimoni ha amerat també la dansa popular, que reproduïx en moltes ocasions les històries hagiogràfiques amb versions més o menys fidels. El ball de diables, en principi originari de les comarques del Penedès, el Garraf, el Camp de Tarragona, la Conca de Barberà i el Priorat, simplifica les escenificacions medievals de la lluita entre el bé i el mal, els àngels i els dimonis que, potser, un dia van ser representacions sacramentals. Encara queden alguns balls que conserven el diàleg entre dimonis i àngels, però la gran majoria han perdut l'element doctrinal i han ampliat l'element escènic: focs, músiques i pirotècnies diverses. Els actuals diables no tenen enemics i coberts per vestits de fantasia, amb banyes i cua, encalquen el veïnat amb bengales de tot color i s'ajuden per dracs i altres bestioles terribles. Des dels seus pobles d'origen, els dimonis s'han estès cap al sud, l'est i el nord, i cada dia són més les hosts lúdico-infernals que cobreixen la nit de llum, en clar desafiament a l'ordre natural.

En les processons lligades a les festivitats religioses també el dimoni té molta importància, especialment en les de Sant Antoni i el Corpus. Per Sant Antoni, contra la dita, un pas de dimoni. La temptació a què el maligne va sotmetre el sant, tot presentant-se com una do-

na mentre Sant Antoni orava en el desert, ha impressionat molt l'ànima popular i la representació d'aquesta temptació és fa en molts pobles en versions ben variades. A Albocàsser, segons indica Josep Vicent Frechina, de la colla de dimonis de Massalfassar (l'Horta), sentencien: "Diuen que vestit de

les seues paraules: "*indecente farsa que honraria mucho a quien prohibiera esta bacanal inmunda*".

Els exemples d'aquesta presència diabòlica en els rituals d'origen religiós són també moltíssims, des del Corpus, que a València té la coneguda Roca Diablera, un carro amb motius al·legòrics a l'infern, fins a la dansa dels cossiers de Montuiri (Mallorca), que interpreten els mateixos cossiers, una dama i un grup de dimonis. Fins on arriba la tradició cristiana i fins on podem trobar reminiscències de les festes dionisiàques romanes, o fins i tot anteriors, en aquests balls? La resposta és difícil. Representar el dimoni pot ser també l'excusa per canviar l'ordre i lliurar-se a tot allò que en altres ocasions resulta prohibit. No en va, la figura que en molts llocs representa el Carnestoltes, en altres és plenament identificada amb el dimoni. Els darrers temps ens han portat uns altres dimonis més mediàticament poderosos però no pareix que els altres, els de la Terra, passen per temps dolents. Per si de cas, si teniu por que s'acaben, sempre podeu seguir els consells de la tradició: colliu nou pedretes la nit de Sant Joan, deixeu-les en un calaix i no l'obriu fins que hagen passat tretze dies. Aleshores hi trobareu tres dimoniets. I ja podreu fer festa.

**COLLIU NOU
PEDRETES LA
NIT DE SANT
JOAN,
DEIXEU-LES
EN UN CALAIX
I NO L'OBRIU
FINS TRETZE
DIES DESPRÉS.**

dona/ el dimoni el va temptar/ i ell que sabia el que es feia/ l'aviava a fer la mà". Aquesta actitud desafidora fomenta la indignació dels dimonis, que acaben llançant Sant Antoni a la foguera. Només en l'últim minut, el sant aconseguirà escapar. La foguera esdevé finalment la festa i els dimonis els reis del poble. Pocs es recorden de Sant Antoni. Alguns erudits del s. XIX, com Segura Barreda, citat pel mateix Frechina, descobriren que la festa de Sant Antoni s'havia convertit en una celebració amb poques, o cap, referència religiosa; en

Jordi Sebastià